

บทที่ 3

ความระงับแห่งโทษ

มาตรา 38 บัญญัติว่า “โทษให้เป็นอันระงับไปด้วยความตายของผู้กระทำความผิด”

มาตรา 79 บัญญัติว่า “ในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว ถ้าผู้ต้องหาว่ากระทำความผิด นำค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นมาชำระก่อนที่ศาลเริ่มต้นสืบพยาน ให้คดีนั้น เป็นอันระงับไป”

โทษตามประมวลกฎหมายอาญาทั้ง 5 ชนิด ตามมาตรา 18 เป็นโทษใช้ลงแก่ผู้กระทำความผิดซึ่งมีชีวิตอยู่ ผู้นั้นจะถูกจับกุมถูกสอบสวน และถูกฟ้องร้องต่อศาล เพื่อรับโทษตามความผิดที่ได้กระทำไว้ ฉะนั้น ถ้าผู้กระทำความผิดตายไปแล้ว โทษสำหรับความผิดนั้นเป็นอันระงับไป ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญาได้บัญญัติไว้แล้ว นอกจากนี้โทษทางอาญาอาจระงับไปโดยเหตุอื่นได้อีก ตามบทบัญญัติถึงความระงับแห่งโทษไว้ 2 กรณี คือ

1. ความตายของผู้กระทำความผิดตามมาตรา 38

2. โดยชำระค่าปรับอย่างสูงตามมาตรา 79

1. โทษระงับด้วยความตายของผู้กระทำความผิด ความรับผิดในทางอาญาเป็นการเฉพาะตัวของผู้กระทำความผิดไม่ตกทอดไปยังทายาท และโทษสำหรับความผิดนั้นจะต้องบังคับแก่ตัวผู้กระทำความผิดเท่านั้น เมื่อผู้กระทำความผิดตาย โทษระงับตามมาตรา 38 ส่วนความรับผิดในทางแพ่งยังคงมีอยู่ ผู้กระทำความผิดตายนั้นแยกได้ 2 กรณี คือ ตายในระหว่างพิจารณาของศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ หรือศาลฎีกา กับตาย เมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ลงโทษแล้ว

1.1 ผู้กระทำความผิดตายในระหว่างการพิจารณาของศาล สิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปตาม ป.ว.อ.ม.39 (1) ศาลจะต้องสั่งจำหน่ายคดี ถือว่าคดีระงับ แม้ว่าจะได้มีการปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น หรือศาลอุทธรณ์ในระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุด กล่าวคือ มีการอุทธรณ์หรือฎีกาไปแล้วก็ตาม ก็ถือว่าเป็นการกระทำไปพลางก่อน เมื่อสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับโดยความตายของผู้กระทำความผิด คำพิพากษาศาลล่างแม้จะลงโทษจำเลยไว้ก็ย่อมระงับไปในตัว ไม่มีผลบังคับต่อไป ไม่จำเป็นที่ศาลสูงกว่าจะต้องมีคำพิพากษาให้ยก

คำพิพากษาศาลล่าง เพียงแต่ให้จำหน่ายคดีก็พอแล้ว (ฎีกาที่ 438/2505) โทษตามประมวลกฎหมายอาญาระงับไม่ว่าจะเป็นโทษจำคุก โทษปรับ หรือโทษริบทรัพย์ เมื่อมีการปฏิบัติไปพลางก่อนตามคำพิพากษาของศาลกลาง ถ้าเป็นโทษปรับก็ต้องคืนเงินค่าปรับแก่ทายาท เช่น ศาลชั้นต้นลงโทษปรับ และให้ริบทรัพย์โจทก์จำเลย อุทธรณ์ จำเลยตายในระหว่างพิจารณาคดีอยู่ในศาลอุทธรณ์ คดียังไม่ถึงที่สุด ถือว่าคดีอาญาระงับ โทษที่ลงตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นเป็นอันระงับ โทษปรับที่ได้ชำระไปตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่ได้ชำระไปแล้ว ต้องคืนค่าปรับให้ทายาทไป และทรัพย์ที่ริบก็ต้องคืนทายาทไปด้วย (ฎีกาที่ 1685/2479) ยกเว้นทรัพย์ที่ริบเป็นทรัพย์ที่ผู้ใดมีไว้หรือทำเป็นความผิดตามมาตรา 32

เมื่อจำเลยตายก่อนอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาให้คู่ความฟัง ศาลชั้นต้นต้องส่งสำนวนไปศาลฎีกาเพื่อสั่งจำหน่ายคดี (ฎีกาที่ 603/2491)

ศาลอุทธรณ์ให้ปรับจำเลย สองคนรวมกันมาโจทก์ฎีกา เมื่อปรากฏในชั้นฎีกาว่าจำเลยคนหนึ่งตาย ศาลฎีกาไม่ต้องแก้โทษปรับสำหรับจำเลยอีกคนหนึ่ง (ฎีกาที่ 704/2491)

1.2 เมื่อผู้กระทำความผิดตายหลังจากมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว ไม่ว่าจะเป็คำพิพากษาศาลชั้นต้นซึ่งไม่มีอุทธรณ์ หรือคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ซึ่งไม่มีฎีกา หรือคำพิพากษาศาลฎีกา โทษตามคำพิพากษาเป็นอันระงับไปตาม ป.อ.ม.38 สำหรับโทษประหารชีวิต โทษจำคุกและโทษกักขัง เมื่อไม่มีตัวจำเลยคือตาย ก็เป็นอันระงับไปไม่มีปัญหา ส่วนโทษปรับและโทษริบทรัพย์ จะระงับไปนั้นนับแต่วันที่จำเลยตาย ก่อนหน้านั้นเมื่อได้ปฏิบัติไปตามคำพิพากษาอย่างไร เช่น การชำระค่าปรับหรือกักขังแทนค่าปรับไปแล้วเท่าใด จะเรียกเงินค่าปรับคืนไม่ได้หรือจะบังคับเอาเงินค่าปรับที่ยังขาด แก่ทายาทไม่ได้ (ฎีกาที่ 1040/2475) เพราะกฎหมายบัญญัติให้โทษระงับ เมื่อผู้กระทำความผิดตาย ไม่ได้บัญญัติให้ระงับคำพิพากษาที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว ในกรณีที่มีการยึดทรัพย์เพื่อใช้ค่าปรับ ถ้ายังไม่ได้ขายทรัพย์ที่ยึดก็ต้องคืนทรัพย์นั้นแก่ทายาท เพราะเป็นการดำเนินการลงโทษเมื่อโทษระงับจะขายทรัพย์มาชดใช้ค่าปรับไม่ได้ในเรื่องริบทรัพย์ เมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ริบทรัพย์ ผลของคำพิพากษาเป็นเหตุให้ทรัพย์เปลี่ยนกรรมสิทธิ์มาเป็นของแผ่นดิน การบังคับตามคำพิพากษายังไม่ระงับ (ต่างกับ การบังคับเอาค่าปรับเป็นการดำเนินการลงโทษจึงกระทำมิได้) เมื่อทรัพย์ตกเป็นของแผ่นดินตามมาตรา 35 จึงดำเนินการยึดทรัพย์ตามมาตรา 37(1) ได้ โดยสามารถยึดทรัพย์ได้ไม่ว่าทรัพย์นั้นจะอยู่กับบุคคลใด ก็เพราะเป็นการปฏิบัติตามผลแห่งคำพิพากษาไม่ใช่เป็นการดำเนินการลงโทษ

กฎหมายไม่ได้บัญญัติให้ระงับผลแห่งคำพิพากษา

ถ้าผู้กระทำผิดตายก่อนยื่นฟ้องโจทก์ก็หมดอำนาจฟ้อง

วิธีการเพื่อความปลอดภัย เมื่อจำเลยตายก็บังคับใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ได้
ในตัว กฎหมายจึงไม่ได้บัญญัติไว้

2. โดยชำระค่าปรับอย่างสูง ตามมาตรา 79 มีหลักเกณฑ์ดังนี้

2.1 ในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว หมายถึง โทษที่กฎหมายกำหนดไว้ในความผิดนั้นเพียงโทษปรับอย่างเดียว ไม่ใช่มีโทษจำคุกอยู่ด้วย

2.2 ผู้ที่ต้องหาว่ากระทำความผิด นำค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นมาชำระ กล่าวคือ ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด จะต้องนำค่าปรับชั้นสูงสุดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในความผิดนั้น มาชำระต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ของฝ่ายปกครองก่อนนำคดีมาฟ้องศาล ถ้านำคดีมาฟ้องศาลแล้วชำระต่อเจ้าหน้าที่ศาล มิใช่เพียงแต่ยินยอมชำระ แต่ยังไม่นำเงินค่าปรับอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดมาชำระ ไม่ทำให้คดีอาญาระงับไป

2.3 นำค่าปรับอัตราชั้นสูงตามที่กฎหมายกำหนดมาชำระก่อนศาลเริ่มต้นสืบพยาน คือ ก่อนศาลเริ่มต้นสืบพยาน ไม่ว่าจะสืบพยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคล ก็อยู่ในความหมายของพยาน การจะถือว่าเป็นการเริ่มต้นสืบพยานนั้น เมื่อมีการนัดสืบพยานนัดแรก ถ้ามีการแสดงพยานหลักฐานส่วนหนึ่งส่วนใด เช่น พยานบุคคลเริ่มต้นบอกความตอบคำถามแล้วและยังเบิกความไม่จบ หรือมีการส่งเอกสารต่อศาลได้เพียงบางฉบับในวันนัดสืบพยาน ก็ถือว่ามี การเริ่มต้นสืบพยานแล้ว ไม่ใช่เพียงแต่ศาลนัดสืบพยานนัดแรก พยานมาแต่มีการเลื่อนการนัดสืบพยาน หรือเมื่อพยานบุคคลมาแสดงตัวต่อศาล แต่ถ้ายังไม่ได้ตอบคำถามของศาลหรือของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคู่ความไม่ตั้งใจสืบพยานบุคคลนั้น ถือว่ายังไม่มี การเริ่มต้นสืบพยาน จนกว่าพยานบุคคลจะได้ตอบคำถามของศาลหรือของคู่ความ เมื่อพยานเริ่มตอบคำถาม การสืบพยานได้เริ่มต้นสืบแล้วตามมาตรา 79 แม้ต่อมาฝ่ายที่อ้างพยานจะไม่ตั้งใจสืบพยานปากนั้นต่อไป คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งซักค้านพยานได้ ตามกฎหมายลักษณะพยานในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 116 และ 117

บทบัญญัติตามมาตรา 79 นี้ เป็นบทบัญญัติในลักษณะเดียวกับบทบัญญัติตาม ป.ว.อ. มาตรา 37 ซึ่งกำหนดไว้ว่า คดีอาญาเลิกกันเมื่อในคดีมีโทษปรับสถานเดียว เมื่อผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราอย่างสูงสำหรับความผิดนั้นแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ก่อนศาล

พิจารณาผู้กระทำผิดยินยอมเสียค่าปรับตาม ป.ว.มาตรา 37 คดีอาญาจะเลิกกันตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

1. ความผิดนั้นมีโทษปรับสถานเดียว ถ้าเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกหรือปรับ หรือทั้งจำคุกและปรับ ไม่เข้าหลักเกณฑ์ข้อนี้

2. ผู้กระทำความผิดยินยอมเสียค่าปรับในอัตราชั้นสูงที่กฎหมายกำหนดไว้ เช่น ความผิดตามมาตรา 396 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500 บาท อัตราปรับชั้นสูงในมาตรานี้ คือ เต็มจำนวน 500 บาท ผู้กระทำผิดต้องนำเงินมาเสียค่าปรับเต็ม 500 บาท

3. ผู้กระทำความผิดเสียค่าปรับแก่เจ้าพนักงานก่อนศาลพิจารณา หมายถึงจะต้องมีการเสียค่าปรับต่อเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองก่อนที่จะเจ้าพนักงานจะฟ้องคดีต่อศาลเพื่อพิจารณา เพราะถ้าหากฟ้องแล้ว คดีอยู่ในอำนาจของศาลและพ้นอำนาจ อย่างไรก็ตามก็ดี แม้คดีอยู่ในศาลแล้ว ก็อาจจะรับไปได้โดยนัยมาตรา 79 แห่ง ป.อ.⁽¹⁾

(1) คณิง ภาไชย คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 โดยโรงพิมพ์ศิรินสาร พ.ศ.2521 หน้า 102